

Robert Syrwid

„TYM RAZEM WYBIERZ SAM !” DOKUMENTY ŻYCIA
SPOŁECZNEGO Z OKRESU KAMPANII WYBORCZEJ
DO SEJMU I SENATU PRL 4 I 18 CZERWCA 1989 ROKU
W ZBIORACH DOMU „GAZETY OLSZTYŃSKIEJ”
ODDZIAŁU MUZEUM WARMII I MAZUR W OLSZTYNIE*

Słowa kluczowe:

Schlüsselwörter:

Keywords:

Warmia i Mazury, wybory parlamentarne 1989, Dom „Gazety Olsztyńskiej”, dokumenty życia społecznego, muzealnictwo

Ermland und Masuren, Parlamentswahlen 1989, „Gazeta Olsztyńska” Haus, Dokumente des sozialen Lebens, Museumswesen

Warmia and Masuria, parliamentary elections of 1989, House of Gazeta Olsztyńska, records of social life, museology

Czerwcowe wybory parlamentarne 1989 r., zostały przeprowadzone w wyniku postanowień uzgodnionych podczas obrad Okrągłego Stołu przez władze PRL i część środowiska opozycyjnego skupionego wokół Komitetu Obywatelskiego przy przewodniczącym Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” Lechu Wałęsie. Niezależnie od poważnych zastrzeżeń co do samej formuły wyborów, sankcjonującej ordynację z założonym niedemokratycznym podziałem mandatów do Sejmu, gwarantującym przewagę obozowi rządzącemu, stanowiły one jednak istotny krok na drodze do obalenia systemu komunistycznego¹.

* Artykuł stanowi poprawioną i uzupełnioną wersję referatu pod tym samym tytułem, wygłoszonego na konferencji naukowej pt. *Rok ostatni. 1989 w województwie olsztyńskim*, zorganizowanej przez Archiwum Państwowe w Olsztynie i Instytut Pamięi Narodowej Delegatura w Olsztynie 21 XI 2019 r. w Olsztynie.

¹ Szerzej na temat sytuacji polityczno-społecznej w Polsce oraz organizacji i przebiegu wyborów czerwcowych 1989 r. – zob. np.: P. Codogni, *Anatomia klęski – obóz władzy w kampanii wyborczej w 1989 roku*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2011, nr 2, s. 151–178; *eadem*, *Okrągły Stół, czyli polski Rubikon*, Warszawa 2009; *eadem*, *Wybory czerwcowe 1989 roku. U progu przemiany ustrojowej*, Warszawa 2012; A. Dudek, *Reglamentowana rewolucja. Rozpad dyktatury komunistycznej w Polsce 1988–1990*, Kraków 2004; *Koniec pewnej epoki. Wybory parlamentarne 1989 roku w województwie szczecińskim w dokumentach*. Wstęp, wybór i oprac. A. Kubaj, Warszawa–Szczecin 2015; *Krok ku wolności. Wybory czerwcowe 1989 i ich konsekwencje*, red. K. Białecki, S. Jankowiak, R. Reczek, Poznań 2015; A. Małkiewicz, *Wybory czerwcowe 1989*, Warszawa 1994; A. Piasecki, *Wybory w Polsce 1989–2011*, Kraków 2012; J. Raciborski, *Polskie wybory*.

Z perspektywy minionych trzech dekad, niezmiennie aktualna pozostaje zatem potrzeba gromadzenia i zabezpieczania materiałów o charakterze archiwalnym, ale także szeroko rozumianych dokumentów życia społecznego, w tym prasy, dotyczących kampanii wyborczej i samego przebiegu wyborów. Pozostają one w dalszym ciągu, zarówno w posiadaniu instytucji publicznych, jak i w rękach prywatnych².

W przypadku ówczesnego województwa olsztyńskiego dokumentacja aktowa z okresu wyborów jest przechowywana przede wszystkim w zasobach Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Białymstoku³. Dotyczy to materiałów wytworzonych przez Służbę Bezpieczeństwa oraz cennych depozytów ze zbiorów prywatnych zdeponowanych w IPN, m.in. przez Wojciecha Ciesielskiego, Kazimierza Jędrzeja Wośka i Zenona Złakowskiego działaczy Komitetu Obywatelskiego „Solidarność” Regionu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

Drugą ważną grupę materiałów pochodzących z lat 1989–1991 stanowią akta Komitetu Obywatelskiego „Solidarność” Regionu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie oraz Obywatelskiego Klubu Parlamentarnego w Olsztynie, zgromadzone obecnie w dziale zbiorów specjalnych Instytutu Północnego im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie (37 jednostek). Zostały one przekazane w 1992 r. przez Wojciecha Ciesielskiego do działu zbiorów specjalnych ówczesnego Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie⁴.

Zachowania wyborcze społeczeństwa polskiego 1989–1995, Warszawa 1997; M. Siedziako, *Bez wyboru. Głosowania do Sejmu PRL [1952–1989]*, Warszawa 2018; I. Słodkowska, *Komitety Obywatelskie 1989–1992. Rdzeń polskiej transformacji*, Warszawa 2014; K. Trembicka, *Wybory „kontraktowe” w Polsce w czerwcu 1989 roku: Peccatum originale u podstaw narodzin III Rzeczypospolitej Polskiej*, „Przegląd Sejmowy” 2017, nr 4 (141), s. 95–117; *Wybory 1989. Dokumenty strony solidarnościowo-opozycyjnej*, t. 1. *Kwatera Główna*, red. I. Słodkowska, Warszawa 2009; *Wybory 1989. Dokumenty strony solidarnościowo-opozycyjnej*, t. 2. *Regiony*, red. I. Słodkowska, Warszawa 2011; *Wybory parlamentarne w 1989 r. w Polsce południowo-wschodniej*, red. M. Gliwa, M. Krzysztofiński, Rzeszów 2011.

O wydarzeniach roku 1989 na Warmii i Mazurach zob. R. Gieszczyńska, *NSZZ „Solidarność” Region Warmińsko-Mazurski*, w: *NSZZ „Solidarność” 1980–1989*, t. 5. *Polska środkowo-wschodnia*, red. Ł. Kamiński, G. Waligóra, Warszawa 2010, s. 163–246; W. Gieszczyński, *Od narodzin „Solidarności” do Trzeciej Rzeczypospolitej. Przemiany społeczno-polityczne w województwie olsztyńskim (1980–1989)*, Olsztyn 2011; *Olsztyński Czerwiec '89*, Olsztyn 2009; K.J. Wosiek, *Region Warmińsko-Mazurski NSZZ „Solidarność” w latach 1980–2005*, Olsztyn 2005; Z. Złakowski, *„Solidarność” olsztyńska w stanie wojennym i w latach następnym 1981–1989*, Olsztyn 2001; *idem*, *W Olsztyńskim bez przelomu*, Olsztyn 1992; W. Żebrowski, *Rok 1989 w Warszawie i w Olsztyńskim (Wybrane problemy)*, Olsztyn 1999.

² Por. *Rozproszone archiwa NSZZ „Solidarność”. Materiały z konferencji, Gdańsk, 21 listopada 2013 r.*, red. M. Kruk, Ł. Grochowski, Warszawa–Gdańsk 2019. Spośród kolekcji prywatnych poświęconych olsztyńskiej „Solidarności” należy wymienić przede wszystkim zbiory Ryszarda Afeltowicza, Wojciecha Ciesielskiego, Wojciecha Froma, Krzysztofa Gargasa, Pawła Grydzia, Józefa Lubienieckiego, Teresy Stefanowicz, Jerzego Wielickiego, Aleksandra Wołosa (zm. w 2014 r.), K.J. Wośka i Zenona Złakowskiego.

³ Zob. P. Kardała, *Służba Bezpieczeństwa wobec wyborów parlamentarnych 1989 roku w województwie olsztyńskim*, w: *Olsztyński...*, s. 95–146. W *Aneksie* do artykułu (s.148–181), autor zaprezentował faksymile 15 dokumentów pochodzących ze sprawy obiektowej „Wybory-89”, założonej przez Wydział III Służby Bezpieczeństwa Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych Olsztynie. Akta tej sprawy zostały, niestety, w większości zniszczone. W zasobach IPN zachowało się jedynie 140 zmikrofilmowanych dokumentów – por. Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Białymstoku, sygn. 087/562/1-5. Akta sprawy obiektowej o kryptonimie „Wybory-89”.

⁴ Szerzej na temat: J. Bierula, *Zbiór akt Komitetu Obywatelskiego „Solidarność” oraz Biura Poselsko-Senator-*

Cennym uzupełnieniem wymienionych zbiorów jest dokumentacja zgromadzona w Archiwum Państwowym w Olsztynie. Są to przede wszystkim akta komisji wyborczych z czerwcowych wyborów do Sejmu i Senatu PRL z województwa olsztyńskiego (47 jednostek archiwalnych)⁵ oraz zbiór ulotek i wydawnictw podziemnych z lat 1945–1989 (19 jednostek archiwalnych)⁶.

Niezwykle wartościowy materiał badawczy do tych przełomowych w najnowszych dziejach Polski i regionu wydarzeń stanowią również, zachowane w olsztyńskim archiwum, dokumenty w postaci teleksów wytworzonych przez Komitet Wojewódzki PZPR w Olsztynie, których obszerny wybór został opublikowany w opracowaniu Mariusza Korejwy i Karola Maciejko w 2019 r.⁷

Nieduży zbiór dokumentów życia społecznego, dotyczący wyborów czerwcowych 1989 r. na Warmii i Mazurach, znajduje się także w zbiorach Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Emilii Sukertowej-Biedrawiny w Olsztynie.

Spośród kolekcji prywatnych na szczególną uwagę zasługuje zbiór solidarnościowych pamiątek oraz biuletynów związkowych, plakatów, ulotek, naklejek i znaczków poczty podziemnej z lat 80. XX w. zgromadzonych przez Kazimierza Jędrzeja Wośka, działacza „Solidarności” olsztyńskiej, m.in. drukarza i kolportera prasy podziemnej. Był on, w części, wielokrotnie prezentowany na licznych wystawach regionalnych. Wernisaż jednej z najnowszych pt. „Solidarność”. *Polskie drogi do wolności* odbył się w Galerii „Stary Ratusz” w Olsztynie 23 lutego 2018 r.⁸

W Domu „Gazety Olsztyńskiej” Oddziale Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie jest przechowywana, licząca 1489 jednostek inwentarzowych, kolekcja dokumentów i materiałów życia społecznego wytworzonych zarówno przez struktury ogólnopolskie, jak i regionalne NSZZ „Solidarność” w latach 1980–1989, a także z okresu kampanii przed tzw. referendum uwłaszczeniowym w 1996 r. oraz wyborów parlamentarnych i samorządowych z lat 1976–2002.⁹

skiego Obywatelskiego Klubu Parlamentarnego [1989–1991] w zbiorach specjalnych Ośrodka Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego w Olsztynie, w: *Olsztyński...*, s. 215–219. Por. też. R. Gieszczyńska, *Komitet Obywatelski „Solidarność” Regionu Warmińsko-Mazurskiego w wyborach 4 czerwca 1989 r.*, w: *Olsztyński...*, s. 11–94.

⁵ Por. Archiwum Państwowe w Olsztynie (dalej: APO), Zespół: Akta komisji wyborczych do Sejmu i Senatu z terenu województwa olsztyńskiego z wyborów w dniach 4.06.1989 r. i 18.06.1989 r., sygn. 42/1072/1-47.

⁶ Por. APO, Zespół: Zbiór ulotek i wydawnictw podziemnych 1945–1989, sygn. 42/1567/1-19.

⁷ Por. *Rok ostatni. Wydarzenia 1989 roku w teleksach Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Olsztynie. Wybór dokumentów z zasobu Archiwum Państwowego w Olsztynie*. Do druku podali M. Korejwo i K. Maciejko, *Prace Historyczno-Archiwalne Archiwum Państwowego w Olsztynie*, nr 4, Olsztyn 2019.

⁸ Por. https://www.youtube.com/watch?v=zImacj8ZX_g (dostęp: 5 X 2019); <https://www.olsztyn24.com/news/31567-kazimierz-jedrzej-wosek-zaprezentowal-wystawe-solidarnosc-polskie-drogi-do-wolnosc-i-w-wbp.html> (dostęp: 5 X 2019); <https://ro.com.pl/wystawa-solidarnosc-polskie-drogi-do-wolnosc-i-w-olsztynie/01379298> (dostęp: 5 X 2019).

⁹ Należy też wspomnieć, że w Dziale Historii i Etnografii Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie jest przechowywany zbiór różnych materiałów wyborczych z lat 1928–2002, liczący łącznie 112 jednostek inwentarzowych. W tej liczbie znajduje się dziesięć obiektów pochodzących z okresu kampanii wyborczej do Sejmu i Senatu PRL w województwie olsztyńskim w 1989 r. (DH 14348-14349, 14351-14358 OMO). Są to przede wszystkim egzemplarze plakatów i ulotek wyborczych kandydatów KO „Solidarność” Regionu Warmińsko-Mazurskiego.

Gromadzenie obiektów do zbioru, posiadającego charakter otwarty, rozpoczęło się w 1994 r. Podstawową bazę kolekcji Domu „Gazety Olsztyńskiej” stanowią pozyskania własne od prywatnych ofiarodawców.

W jej ramach można wyodrębnić, liczący 364 jednostki inwentarzowe, zbiór dokumentów życia społecznego z okresu kampanii wyborczej i wyborów parlamentarnych w 1989 r. Są to przede wszystkim afisze, fotografie, plakaty, nalepki, ulotki, a także druki, formularze, instrukcje oraz biuletyny związkowe i informatory wyborcze. Większość wymienionych materiałów, znanych i przedstawianych w licznych publikacjach i na wystawach¹⁰, została wytworzona przez Biuro Wyborcze Komitetu Obywatelskiego „Solidarność” w Warszawie i przekazana terenowym komitetom obywatelskim w całym kraju. Odrębnego omówienia wymagają te z nich, które zostały opracowane zarówno przez Komitet Obywatelski „Solidarność” Regionu Warmińsko-Mazurskiego, jak i struktury aparatu obozu władzy.

Część dokumentów życia społecznego z okresu wyborów parlamentarnych w 1989 r. ze zbiorów „Domu Gazety Olsztyńskiej” została zaprezentowana na wystawie pt. *Od oporu do wyboru*, zorganizowanej przez Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie w sali Marcina Kromera zamku olsztyńskiego od 3 do 7 czerwca 2019 r.¹¹

Spośród cenniejszych artefaktów tej kolekcji należy przede wszystkim wymienić:

- 1) dwie fotografie wykonane 11 maja 1989 r.. Pierwsza przedstawia tablicę z plakatami kandydatów KO NSZZ „Solidarność” Regionu Warmińsko-Mazurskiego wywieszoną na jednej z olsztyńskich ulic. Druga dokumentuje zbieranie podpisów na listy kandydatów KO NSZZ „Solidarność”¹². Obie zostały przekazane przez Lecha Rytwińskiego właściciela zakładu fotograficznego przy ul. Siewnej 36 w Olsztynie (DGO-347, 348 OMO);
- 2) afisz KO NSZZ „Solidarność” Regionu Warmińsko-Mazurskiego informujący o wiecu przedwyborczym na Rynku Starego Miasta w Olsztynie 10 maja 1989 r. (DGO-399 OMO);

¹⁰ Por. np. A. Cherek, *Plakaty wyborcze Komitetu Obywatelskiego z Lechem Wałęsą*, Krakowskie Studia Małopolskie, 2013, nr 18, s.384–410; M. Kietliński, *Wybory do wolności. Katalog wystawy*, Białystok 2014; T. Sarnecki, *Dzielny szeryf czy bohaterki oficerzy niner?*, w: *Krok ku wolności...*, Poznań 2015, s. 332–337; <https://www.archiwum.kalisz.pl/wystawy-on-line/30-lat-wyborow-czerwcowych> (dostęp: 19 X 2019); <https://www.archiwa.gov.pl/pl/41-na-drodze-do-wolno%C5%9Bci/228-na-drodze-do-wolno%C5%9Bci> (dostęp: 19 X 2019); https://www.kujawsko-pomorskie.pl/pliki/2019/wiadomosci/20190531_wybory/wystawa.pdf (dostęp: 18 X 2019).

¹¹ Zob. <http://muzeum.olsztyn.pl/5277,Od-oporu-do-wyboru.html> (dostęp: 10 X 2019); <https://www.olsztyn24.com/tv/8696-otwarcie-wystawy-od-oporu-do-wyboru-w-muzeum-warmii-i-mazur.html> (dostęp: 11 X 2019).

¹² W województwie olsztyńskim zostały zorganizowane dwa okręgi wyborcze. Kandydatami na posłów do Sejmu PRL z ramienia KO NSZZ „Solidarność” Regionu Warmińsko-Mazurskiego byli: w okręgu wyborczym nr 66 Józef Lubieniecki (mandat nr 254), a w okręgu wyborczym nr 67 Grażyna Langowska (mandat nr 256) i Zenon Złakowski (mandat nr 259). Kandydatami do Senatu PRL w województwie olsztyńskim z ramienia KO NSZZ „Solidarność” Regionu Warmińsko-Mazurskiego byli Antoni Jutrzenka-Trzebiatowski i Erwin Kruk. Wszyscy wymienieni otrzymali mandaty parlamentarne.

- 3) ulotki „Do studentów WSP” w Olsztynie wydane przez Komitet Strajkowy Niezależnego Zrzeszenia Studentów (DGO-5131,5132 OMO);
- 4) kartę do głosowania w wyborach do Sejmu PRL w dniu 18 czerwca 1989 r. w okręgu wyborczym nr 67 w Olsztynie (DGO-3899 OMO);
- 5) instrukcje głosowania w okręgu wyborczym nr 67 wydane przez KO „Solidarność” Regionu Warmińsko-Mazurskiego (DGO-384/1-5, 4841 OMO)
- 6) zawiadomienie wydane przez Okręgową Komisję Wyborczą w Olsztynie o umieszczeniu ofiarodawcy w spisie wyborców, z błędną datą wystawienia 25 maja 1988 r. (DGO-389 OMO);
- 7) ulotkę „Kandydaci na senatorów z województwa olsztyńskiego”, wydaną przez KO „Solidarność” Regionu Warmińsko-Mazurskiego (DGO-4825 OMO);
- 8) „Uchwałę Komitetu Obywatelskiego Solidarność” Regionu Warmińsko-Mazurskiego” o utworzeniu KO „Solidarność” Regionu Warmińsko-Mazurskiego z 9 kwietnia 1989 r. (DGO-4833, 5117 OMO);
- 9) apel Komitetu Obywatelskiego „Solidarność” Regionu Warmińsko-Mazurskiego „Do mieszkańców województwa olsztyńskiego...” z 9 kwietnia 1989 r. (DGO-4836, 5116 OMO);
- 10) ulotkę „Mieszkańcy Gminy Dywity”, wydaną przez KO „Solidarność” Regionu Warmińsko-Mazurskiego (DGO-5128 OMO);
- 11) ulotkę do wyborców z okręgu wyborczego nr 66 z nazwiskami kandydatów KO „Solidarność Regionu Warmińsko-Mazurskiego (DGO-5146 OMO);
- 12) ulotkę do wyborców z okręgu wyborczego nr 67 z nazwiskami kandydatów KO „Solidarność” Regionu Warmińsko-Mazurskiego (DGO-5149 OMO);
- 13) ulotkę – wiersz o kandydatach KO „Solidarność” Regionu Warmińsko-Mazurskiego (DGO-5161 OMO);
- 14) naklejki z nazwiskami kandydatów KO „Solidarność” Regionu Warmińsko-Mazurskiego (DGO-5187-5190 OMO);
- 15) ulotkę wyborczą adresowaną do polskich żołnierzy z nazwiskami kandydatów KO „Solidarność” Regionu Warmińsko-Mazurskiego (DGO-5202 OMO);
- 16) ulotkę wyborczą KO NSZZ „Solidarność” w Ostródzie (DGO-5206 OMO);
- 17) ulotkę wyborczą z nazwiskami kandydatów KO „Solidarność” Regionu Warmińsko-Mazurskiego w okręgu nr 66 (DGO-5212);
- 18) ulotkę i afisz wyborczy „Tym razem wybierz sam!” (DGO-360/1-2,5221, 5222/1-2 OMO);
- 19) zdjęcia portretowe kandydatów KO „Solidarność” Regionu Warmińsko-Mazurskiego w okręgu wyborczym nr 67 (DGO-5223-5228);
- 20) ulotkę „Twoi kandydaci” wydaną przez KO „Solidarność” Regionu Warmińsko-Mazurskiego (DGO-5255 OMO);

- 21) ulotki z karykaturami kandydatów KO „Solidarność” Regionu Warmińsko-Mazurskiego autorstwa Aleksandra Wołosa (DGO-6246-6250 OMO);
- 22) ulotkę wykonaną odręcznie „Nie śpij bo cię przegłosują” (DGO-6252 OMO);
- 23) ulotkę wykonaną odręcznie „Chcesz wybrać wolność, wybierz «Solidarność»” (DGO-6253 OMO);
- 24) naklejki „Głosuj na nas” – plansza (DGO-6254 OMO);
- 25) afisz „Wszystkim, co głosowali na «Solidarność» dziękujemy” (DGO-6256 OMO);
- 26) pojedyncze egzemplarze lokalnej prasy opozycyjnej poświęcone wyborom: „Rezonans – Serwis Informacyjny”. Pismo NSZZ „Solidarność” Regionu Warmińsko-Mazurskiego, 16 V 1989 r., nr 2 (195), (DGO-6408 OMO); „Żeńcy” Periodyk NSZZ „Solidarność” Rolników Indywidualnych wsi warmińsko-mazurskiej, 29 V 1989 r., nr 3, (DGO-6416 OMO); „Larwa” Pismo Polskiej Partii Niepodległościowej Warmii i Mazur, listopad 1989, nr 26 (DGO-6417 OMO).

W kolekcji znajdują się także materiały wyborcze (ulotki i plakaty) kandydatów na posłów i senatorów, przedstawicieli tzw. strony rządowej z terenu województwa olsztyńskiego.

Ogółem zgromadzono 24 plakaty i ulotki, w tym: Zofii Als-Iwańskiej, Andrzeja Baltroczyka, Stanisława Biczysko, Henryka Deptuły, Teresy Katarzyny Dobielińskiej-Eliszewskiej (otrzymała mandat poselski), Jerzego Wojciecha Dowgwiłłowicza (otrzymał mandat poselski), Barbary Gawskiej-Czachorowskiej, Grażyny Pieczonki, Pawła Rogińskiego (otrzymał mandat poselski), Haliny Radziszewskiej i Edwarda Zakrzewskiego (DGO-373, 374, 375, 376, 377, 378, 379 OMO)¹³.

Wymienione materiały, stanowią, jak się wydaje, najbardziej reprezentatywne przykłady dotyczące części obiektów o proveniencji miejscowej, istotnej nie tylko z punktu widzenia regionalnego charakteru samej placówki muzealnej, ale także ich przydatności w badaniach nad najnowszymi dziejami polityczno-społecznymi Warmii i Mazur.

Po powołaniu 31 sierpnia 2019 r. Instytutu Dziedzictwa Solidarności, nowej instytucji kultury, której założycielami są Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz NSZZ „Solidarność”, została stworzona możliwość podjęcia szeroko pojętych działań o charakterze edukacyjnym, informacyjnym, muzealnym i naukowo-badawczym, mających na celu promowanie i upamiętnianie dziedzictwa „Solidarności” jako niezależnego ruchu związkowego i społecznego¹⁴.

¹³ Szczegółowe zestawienie inwentarzowe wszystkich obiektów omawianego zbioru, opracowane w systemie muzealnym MONA, jest dostępne w Domu „Gazety Olsztyńskiej” Oddział Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie.

¹⁴ Zob. <https://www.gov.pl/web/kultura/powolanie-instytutu-dziedzictwa-solidarnosci> (dostęp: 5 X 2019).

Realizacja postanowień przyjętych w statucie IDS w tym zakresie, pozwala również na podjęcie podobnych przedsięwzięć w wymiarze lokalnym¹⁵.

Celowy i pożądanym wydaje się być postulat utworzenia przy Zarządzie Regionu Warmińsko - Mazurskiego NSZZ „Solidarność” w Olsztynie, podobnie zresztą jak i przy pozostałych zarządach regionalnych związku, placówki IDS.

Jej zadaniem byłoby nie tylko scalanie, gromadzenie i zabezpieczanie materiałów archiwalnych, dokumentów życia społecznego i pamiątek, ale także prowadzenie badań naukowych, organizacja konferencji, lekcji, odczytów, spotkań, wystaw i wszelkiej innej działalności promującej i upamiętniającej dorobek olsztyńskiej „Solidarności”.

Robert Syrwid, “Dieses Mal wählst Du alleine!” Dokumente des gesellschaftlichen Lebens aus der Zeit des Wahlkampfes zum Sejm und Senat der Volksrepublik Polen am 4. und 18. Juni 1989 in den Sammlungen der “Gazeta Olsztyńska” Haus, Filiale Museum von Ermland und Masuren in Allenstein

Zusammenfassung

Die Wahlen zum Sejm und zum Senat im Juni 1989 wurden als Ergebnis der Entscheidungen abgehalten, die während des Runden Tisches zwischen den Behörden der Volksrepublik Polen und einem Teil der Oppositionskreise, die sich um das Bürgerkomitee des Vorsitzenden der NSZZ “Solidarität” Lech Wałęsa versammelt hatten, vereinbart worden waren. Ungeachtet der ernsthaften Vorbehalte gegen die eigentliche Formel der Wahlen, die durch das Wahlrecht mit der angenommenen undemokratischen Verteilung der Sitze im Sejm sanktioniert wurden, in dem das ehemalige Behördenlager einen Vorteil garantierte, stellten es einen ernsthaften Schritt auf dem Weg zum Sturz des kommunistischen Systems dar. Im Haus „Gazeta Olsztyńska”, einer Zweigstelle des Museums für Ermland und Masuren in Allenstein, befindet sich eine Sammlung von Materialien, die hauptsächlich von nationalen und regionalen Strukturen der NSZZ “Solidarität” in den Jahren 1980–1989 erstellt wurden. Der Artikel stellt eine von dieser Ressource losgelöste Diskussion über mehr als dreihundert Dokumente des gesellschaftlichen Lebens aus der Zeit des Wahlkampfes und der Parlamentswahlen von 1989 vor. Dabei handelt es sich hauptsächlich um Plakate, Fotos, Poster, Aufkleber, Flugblätter sowie Formulare, Anweisungen und Gewerkschafts-Newsletter und Wahlleitfäden. Besonders bemerkenswert ist der Teil von ihnen, der vom Bürgerkomitee “Solidarität” der Region Ermland und Masuren erstellt wurde.

Robert Syrwid, “This time choose yourself!” Records of social life from the period of the election campaign for PRL Sejm and Senate elections on 4 and 18 June 1989 found in the House of “Gazeta Olsztyńska”, Branch of the Museum of Warmia and Mazury in Olsztyn

Summary

The June 1989 elections to Sejm and Senate were conducted as a result of the Round Table agreement between the PRL government and parts of the opposition, gathered around the Citizens’ Committee led by the Head of NSZZ “Solidarność”, Lech Wałęsa. The elections were an important step towards overthrowing the Communist system, regardless of serious concerns about their formula, sanctioned by an ordinance with a non-democratic division of mandates in the Sejm which was to guarantee majority to the ruling camp. In the House of “Gazeta Olsztyńska”, Branch of the Museum of Warmia and Mazury in Olsztyn, it is possible to find nearly 1.5 thousand inventory units; this collection of materials gathers mostly items made by all-Poland structures, but also contains

¹⁵ Por. §5 i § 6 Statutu Instytutu Dziedzictwa Solidarności. Załącznik do zarządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 3 IX 2019 r. w sprawie nadania statutu Instytutu Dziedzictwa Solidarności, Dziennik Urzędowy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego 2019, poz. 90.

those of the regional NSZZ "Solidarność" circles in the years 1980–1989. The article discusses over three hundred records of social life during the election-related campaign and the parliamentary elections of 1989, distinguished from the overall volume of available sources. These are mainly posters, photographs, banners, stickers, flyers, along with forms, instructions, trade union bulletins and election guides. Particular attention is devoted to those manufactured by the "Solidarność" Citizens' Committee of Warmia and Masuria.

Robert Syrwid
Olsztyn

Bibliografia

Źródła archiwalne:

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Białymstoku

- Akta sprawy obiektowej o kryptonimie „Wybory-89”, sygn. 087/562/1-5.

Archiwum Państwowe w Olsztynie

- Akta komisji wyborczych do Sejmu i Senatu z terenu województwa olsztyńskiego z wyborów w dniach 4.06.1989 r. i 18.06.1989 r., sygn. 42/1072/1-47.
- Zbiór ulotek i wydawnictw podziemnych 1945–1989, sygn. 42/1567/1-19.

Zbiory Domu „Gazety Olsztyńskiej” Oddziału Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie

- (numery inwentarzowe obiektów według systemu muzealnego MONA) DGO-347 OMO; DGO-348 OMO; DGO-399 OMO; DGO-5131; DGO-5132 OMO; DGO-3899 OMO; DGO-384/1-5 OMO; DGO-4841 OMO; DGO-389 OMO; DGO-4825 OMO; DGO-4833 OMO; DGO-5117 OMO; DGO-4836 OMO; DGO-5116 OMO; DGO-5128 OMO; DGO-5146 OMO; DGO-5149 OMO; DGO-5161 OMO; DGO-5187-5190 OMO; DGO-5202 OMO; DGO-5206 OMO; DGO-5212 OMO; DGO-360/1-2 OMO; DGO-5221 OMO; DGO-5222/1-2 OMO; DGO-5223-5228 OMO; DGO-5255 OMO; DGO-6246-6250 OMO; DGO-6252 OMO; DGO-6253 OMO; DGO-6254 OMO; DGO-6256 OMO; DGO-6408 OMO; DGO-6416 OMO; DGO-6417 OMO; DGO-373-379 OMO; DGO-405 OMO; DGO-407 OMO; DGO-409 OMO; DGO-410 OMO.

Źródła drukowane:

- 2019 Dziennik Urzędowy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego 2019, poz. 90.

Kubaj Artur (oprac.)

- 2015 *Koniec pewnej epoki. Wybory parlamentarne 1989 roku w województwie szczecińskim w dokumentach.* Wstęp, wybór i oprac. A. Kubaj, Warszawa–Szczecin.

Korejwo Mariusz, Maciejko Karol

- 2019 *Rok ostatni. Wydarzenia 1989 roku w teleksach Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Olsztynie. Wybór dokumentów z zasobu Archiwum Państwowego w Olsztynie.* Do druku podali M. Korejwo i K. Maciejko, Prace Historyczno-Archiwalne Archiwum Państwowego w Olsztynie, nr 4.

Słodkowska Inka (red.)

- 2009 *Wybory 1989. Dokumenty strony solidarnościowo-opozycyjnej*, t. 1. *Kwatera Główna*, Warszawa.
- 2011 *Wybory 1989. Dokumenty strony solidarnościowo-opozycyjnej*, t. 2. *Regiony*, Warszawa.

Opracowania:

Bialecki Konrad, Jankowiak Stanisław, Reczek Rafał

- 2015 *Krok ku wolności. Wybory czerwcowe 1989 i ich konsekwencje*, Poznań.

Bierula Jolanta

- 2009 *Zbiór akt Komitetu Obywatelskiego „Solidarność” oraz Biura Poselsko-Senatorskiego Obywatelskiego Klubu Parlamentarnego [1989–1991] w zbiorach specjalnych Ośrodka Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego w Olsztynie*, w: *Olsztyński Czerwiec '89*, Olsztyn, s. 215–219.

Cherek Adam

2013 *Plakaty wyborcze Komitetu Obywatelskiego z Lechem Wałęsą*, Krakowskie Studia Małopolskie, nr 18, s. 384–410.

Codogni Paulina

2009 *Okragły Stół, czyli polski Rubikon*, Warszawa.

2011 *Anatomia kłęski – obóz władzy w kampanii wyborczej w 1989 roku*, „Pamięć i Sprawiedliwość”, nr 2, s. 151–178.

2012 *Wybory czerwcowe 1989 roku. U progu przemiany ustrojowej*, Warszawa.

Dudek Antoni

2004 *Reglamentowana rewolucja. Rozpad dyktatury komunistycznej w Polsce 1988–1990*, Kraków.

Gieszczyńska Renata

2009 *Komitet Obywatelski „Solidarność” Regionu Warmińsko-Mazurskiego w wyborach 4 czerwca 1989 roku*, w: *Olsztyński Czerwiec '89*, Olsztyn, s. 11–94.

2010 *NSZZ „Solidarność” Region Warmińsko-Mazurski*, w: *NSZZ „Solidarność” 1980–1989*, t. 5. *Polska środkowo-wschodnia*, red. Ł. Kamiński, G. Waligóra, Warszawa, s. 163–246.

Gieszczyński Witold

2011 *Od narodzin „Solidarności” do Trzeciej Rzeczypospolitej. Przemiany społeczno-polityczne w województwie olsztyńskim (1980–1989)*, Olsztyn.

Kardela Piotr

2009 *Służba Bezpieczeństwa wobec wyborów parlamentarnych 1989 roku w województwie olsztyńskim*, w: *Olsztyński Czerwiec '89*, Olsztyn, s. 95–181.

Kietliński Marek

2014 *Wybory do wolności. Katalog wystawy*, Białystok.

Małkiewicz Andrzej

1994 *Wybory czerwcowe 1989*, Warszawa.

Piasecki Andrzej

2012 *Wybory w Polsce 1989–2011*, Kraków.

Raciborski Jacek

1997 *Polskie wybory. Zachowania wyborcze społeczeństwa polskiego 1989 - 1995*, Warszawa.

2019 *Rozproszone archiwa NSZZ „Solidarność”. Materiały z konferencji, Gdańsk, 21 listopada 2013 r.*, red. M. Kruk, Ł. Grochowski, Warszawa–Gdańsk.

Sarnecki Tomasz

2015 *Dzielny szeryf czy bohaterki oficer?*, w: *Krok ku wolności. Wybory czerwcowe 1989 i ich konsekwencje*, red. K. Białecki, S. Jankowiak, R. Reczek, Poznań, ss.332-337.

Siedziako Michał

2018 *Bez wyboru. Głosowania do Sejmu PRL [1952–1989]*, Warszawa.

Słodkowska Inka

2014 *Komitety Obywatelskie 1989–1992. Rdzeń polskiej transformacji*, Warszawa.

Trembicka Krystyna

2017 *Wybory „kontraktowe” w Polsce w czerwcu 1989 roku: Peccatum originale u podstaw narodzin III Rzeczypospolitej Polskiej*, „Przegląd Sejmowy”, nr 4 (141), s. 95–117.

Wosiek Kazimierz Jędrzej

2005 *Region Warmińsko-Mazurski NSZZ „Solidarność” w latach 1980–2005*, Olsztyn.

2011 *Wybory parlamentarne w 1989 r. w Polsce południowo-wschodniej*, red. M. Gliwa, M. Krzysztofński, Rzeszów.

Złakowski Zenon

1992 *W Olsztyńskim bez przełomu*, Olsztyn.

2001 „Solidarność” olsztyńska w stanie wojennym i w latach następnym 1981–1989, Olsztyn.

Żebrowski Waldemar

1999 *Rok 1989 w Warszawie i w Olsztyńskim (Wybrane problemy)*, Olsztyn.

Strony internetowe:

https://www.youtube.com/watch?v=zImacJ8ZX_g (dostęp: 5 X 2019);

<https://www.olsztyn24.com/news/31567-kazimierz-jedrzej-wosiek-zaprezentowal-wystawe-solidarnosc-polskie-drogi-do-wolnosc-i-w-wbp.html> (dostęp: 5 X 2019);

<https://ro.com.pl/wystawa-solidarnosc-polskie-drogi-do-wolnosc-i-w-olsztynie/01379298> (dostęp: 5 X 2019);

<https://www.archiwum.kalisz.pl/wystawy-on-line/30-lat-wyborow-czerwcowych> (dostęp: 19 X 2019);

<https://www.archiwa.gov.pl/pl/41-na-drodze-do-wolno%C5%9Bci/228-na-drodze-do-wolno%C5%9Bci> (dostęp: 19 X 2019);

https://www.kujawsko-pomorskie.pl/pliki/2019/wiadomosci/20190531_wybory/wystawa.pdf (dostęp: 18 X 2019);

<http://muzeum.olsztyn.pl/5277,Od-oporu-do-wyboru.html> (dostęp: 10 X 2019);

<https://www.olsztyn24.com/tv/8696-otwarcie-wystawy-od-oporu-do-wyboru-w-muzeum-warmii-i-mazur.html> (dostęp: 11 X 2019);

<https://www.gov.pl/web/kultura/powolanie-instytutu-dziedzictwa-solidarnosci> (dostęp: 5 X 2019).

INSTYTUT POŁNOČNY
IM. WOJCIECHA KĘTRZYŃSKIEGO